

MLADOSTNIKI Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU V CENTRU CIRIUS VIPAVA, NJIHOVA MOTIVACIJA ZA DELO IN SOCIALNA VKLJUČENOST V OKOLJE

Mateja Kete Černe, prof. defektologije, dipl. fizioterapevtka, CIRIUS Vipava



Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje invalidnih otrok in mladostnikov (CIRIUS) v Vipavi je ustanova, v kateri so otroci od predšolskega obdobja do 26. leta starosti. Ti lahko obiskujejo prilagojeni program vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom od 1. do 9. razreda, posebni program vzgoje in izobraževanja od 1. do 6. stopnje, predšolski otroci pa obiskujejo razvojni oddelek vrtca.

V vseh letih svojega pedagoškega dela z osebami s posebnimi potrebami sem poučevala mladostnike, stare nad 14 let, v posebnem programu in tudi v prilagojenem programu vzgoje in izobraževanja. V okviru interesnih dejavnosti pa sem se srečevala z učenci različnih starostnih skupin. Bila sem tudi izvajalka dodatne strokovne pomoči nekaterim predšolskim otrokom, vključenim v redne vrtce.

Vedno sem se spraševala, če tem mladim, največkrat že odraslim ljudem (v času bivanja pri nas) dajem dovolj znanja in veščin, da jih pripravim na čimbolj samostojno življenje. Ali jih (glede na njihove sposobnosti) dovolj motiviram, da se lahko v svojem prostem času zaposlijo tudi sami? Ali dovolj skrbim za njihovo socialno vključenost, pojavljanje v družbi in širšem okolju? Kar so seveda cilji vsake vzgojno-izobraževalne ustanove.

SKUPINA MLADOSTNIKOV, S KATERIMI DELIM SVOJ DAN

Trenutno delam z mladostniki, stari od 19 do 22 let, ki imajo poleg motnje v duševnem razvoju (zmer-na, težja, težka) še druge kombinirane motnje. V skupini posebnega programa na 5. stopnji sem profesorica defektologinja in razredničarka sedmim mladostnikom in mladostnicam. Skupaj z varuhinjo negovalko se vsakodnevno trudiva iz vsakega posameznika razviti največ, kar lahko. Seveda skupaj s timom strokovnih sodelavcev, ki delajo z istimi

mladostniki (logoped, fizioterapevt, delovni terapevt, medicinska sestra, psiholog, socialni delavec, drugi (predmetni) učitelji, vzgojitelji ter zunanji sodelavci, tiflopedagog in ostali). Vsak na svojem strokovnem področju skrbimo za mladostnikov senzomotorični, kognitivni in psihosocialni razvoj. Za orientacijo nam je letna priprava na vzgojno-izobraževalno delo v posebnem programu, v veliko pomoč so nam individualizirani program za posameznega učenca in seveda želje mladostnikov in tudi želje njihovih staršev.

Pomembni člani pri oblikovanju programa so mladostniki sami in seveda starši, skrbniki. Vsi mladostniki niso sposobni odločati o sebi. Nekateri starši po dopolnjenem osemnajstem letu svojega otroka z motnjo v duševnem razvoju roditeljske pravice podaljšajo. Skupina mladostnikov, s katerimi delam, je zelo raznolika. Nekateri za gibanje uporabljajo voziček na ročni pogon, voziček na električni pogon, hoduljo, skuter. Skoraj vsi za boljšo hojo in stabilnost uporabljajo ortopedske čevlje, nekateri zaradi ukripljenosti hrbtenice uporabljajo steznik. Za sporazumevanje nekateri uporabljajo podporno in nadomestno komunikacijo, komunikator, slikovni material, slušni aparat v primeru

naglušnosti. Pri delu uporabljajo najrazličnejše pripomočke (dvižne mizice, držala, pisala idr.) in prilagoditve. Poleg motnje v duševnem razvoju in gibalne oviranosti različnih stopenj so njihove medicinske diagnoze cerebralna paraliza (različnih oblik), Dawnov sindrom, motnje avtističnega spektra ...

MLADOSTNIKI IN USPOSABLJANJE ZA ŽIVLJENJE

V procesu vzgoje in izobraževanja ter ostalih obšolskih dejavnosti se mlade odrasle osebe osamosvajajo, učijo praktičnih vsakodnevnih opravil, da bi lahko čimbolj razvile svojo samostojnost. Pri interesnih dejavnostih, izbirnih vsebinah, pri delovni in likovni vzgoji, splošni poučenosti, gibalno-športni vzgoji, oddelkih podaljšanega bivanja, pri urah vzgoje, v svojem prostem času ... so ti mladi ljudje kreativni, ustvarjalni, počnejo stvari, ki so jim v ponos ter zadovoljstvo, prav tako tudi nam zaposlenim in njihovim staršem. Vsi se trudimo, da preživljajo čas aktivno, razgibano in družabno.

Zaposleni v CIRIUS-u Vipava bi našim mladostnikom radi ponudili nekaj več kot druženje v krogu poznanih sovrstnikov in zaposlenih. Radi bi osmislili njihovo delo, povečali motivacijo za aktivnosti, ki jih počnejo. Rabi bi jim pomagali do čim večje samostojnosti, zadovoljstva, občutka koristnosti in uspešnosti, kar je vsekakor pogoj

Ali dovolj skrbim za njihovo socialno vključenost, pojavljanje v družbi in širšem okolju?

Zaposleni v CIRIUS-u Vipava bi našim mladostnikom radi ponudili nekaj več kot druženje v krogu poznanih sovrstnikov in zaposlenih.

za srečno življenje in psihofizično zdravje teh mladih ljudi. Mladostnike bi radi čimbolj vključili v lokalno okolje v vipavski in ajdovski občini, od koder v največjem številu prihajajo k nam. Želeli bi osmisлити njihovo delo, da predstavijo svoje sposobnosti drugim, sokrajanom, občanom, kot enakovrednim članom družbe. Želimo si večjega sodelovanja in aktivnega udejstvovanja v družbi in večje sprejemanje mladostnikov s posebnimi potrebami v širši javnosti.

AKTIVNO VKLJUČEVANJE MLADOSTNIKOV V VZGOJNO- IZOBRAŽEVALNI PROCES

Mladostnikom dajemo možnost, da povedo svoje želje. Z našo pomočjo uresničujemo svoje ideje, pri tem pa jih usmerjamo in spodbujamo. Potrebno jim je dati možnost, da aktivno sodelujejo v vzgojno-izobraževalnem procesu, pri postavitvi ciljev in evalvaciji. Mladostniki so aktivni člani pri nastajanju svojega individualiziranega programa. Seveda je vse to odvisno od njihove zmožnosti in kategorije motnje v duševnem razvoju. Zelo dobro pa lahko pri nekaterih v praksi deluje tudi formativno spremljanje pouka. Pripravljeni so za delo in motivirani za aktivnosti,

ki jih sami predlagajo, bolj sodelujejo pri učnem procesu, načrtovanju, izvedbi in evalvaciji. Nekateri sposobnejši mladostniki sami povedo, da bi radi enakovredno sodelovali v družbi, da ne bi bili tarča posmeha, zapostavljeni ter odrinjeni iz družbe.

Tudi pri tem je za mladostnike z motnjo v duševnem razvoju pomembno samozagovornišvo. Posamezniku ali skupini omogoča izraziti svoje mnenje, potrebe, želje. To gibanje pomaga naučiti posameznike odločanja o bistvenih vprašanjih v njihovem življenju, s kom in kje bodo živeli, reševati probleme bivanja, šolanja, dela, prostega časa. Uspehi takih skupin so lahko zelo veliki. Posamezniki dobijo občutek vrednosti, pridobijo samozavest, pozitivno samopodobo, občutek slišnosti, povečajo komunikacijo z okoljem. Posameznik se nauči poiškati pomoč, če in ko jo potrebuje.

MLADOSTNIKI SODELUJEJO V PROMOCIJSKI STOJNICI CIRIUS-a V DOMAČI IN SOSEDNIH OBČINAH

V mesecu decembru 2016 smo prvič prestopili prag sejmišča, tržnice v Ajdovščini. Odločili smo se, da vsak četrtek v tem decembru ponudimo na stojnici naše zloženke, zgibanke ...

izdelke in material, ki ga v CIRIUS-u Vipava izdelujejo učenci s pomočjo zaposlenih. S svojo prisotnostjo v Ajdovščini na tržnici, v trgovskem centru Mercator, v Lavričevi knjižnici, na božično-novoletnem sejmu in na prireditvi ob otvoritvi jaslic v Vipavskem Križu smo v decembru obeležili tudi svetovni dan invalidov (3. december).

Pojavljanje na tržnici je za nas primer dobre prakse, kako starejšim učencem osmisлити delo v razredu. Na 5. stopnji posebnega programa vzgoje in izobraževanja je tedensko kar devet ur delovne vzgoje ter tri ure likovne vzgoje. Pri teh »predmetih« smo lahko naredili največ izdelkov za našo stojnico. Pri urah izbirnih vsebin smo načrtovali delo, dobivali kontakte, trenirali komunikacijo, širili socialni krog, govorili o novoletnih željah, darilih ... Pri urah splošne poučenosti smo govorili o praznikih, o decembru; pri matematiki reševali besedilne naloge v zvezi z nakupovanjem. Skušali smo opraviti kvalitetno delo v času pouka. Pri ostalih obšolskih dejavnostih v oddelkih podaljšanega bivanja in vzgoje so učenci kreativno preživljali svoj »prosti« čas. S prisotnostjo na teh javnih dogod-



Dekle s pomočjo izdeluje okraske za novoletno jelko, na mizi ima komunikator, pripomoček za sporazumevanje.



Izdelava angelčkov

kih so pridobili motivacijo za delo in utrjevali socialne in komunikacijske veščine v širšem okolju.

V mesecu novembru smo v celi hiši izdelovali izdelke za skupni cilj. V več skupinah smo izvedli delovne dneve ter v okviru različnih predmetov in področij naredili res veliko izdelkov, s katerimi smo (so) na tržnici v Ajdovščini promovirali naš center. Namen je bil kvalitetno izkoristiti prosti čas, predstaviti naše (njihovo) delo, socializacija, trening komunikacijskih veščin z naključnimi mimoidočimi, promocija centra, osveščanje ljudi o možnostih in značilnostih mladih s posebnimi potrebami.

Učenci so bili soudeleženi pri komunikaciji in pridobivanju soglasja za postavitev stojnice v Trgovskem centru Mercator Ajdovščina in soglasja Komunalno stanovanjske družbe v Ajdovščini, ki je zadolžena za upravljanje objektov, tržnice, sejmišča ... Njihov zagon za delo se je iz dneva v dan povečeval. Skupaj smo kovali načrte, kaj bomo

delali, izdelovali, in napisali povabilo za obisk stojnice v lokalne časopise.

PROBLEM AKTIVNEGA PREŽIVLJANJA PROSTEGA ČASA TUDI MED MLADIMI Z MOTNJO V DUŠEVNEM RAZVOJU

Nekateri mladostniki so pri nas od jutra do popoldneva. Nekateri ostanejo v ustanovi v štiriindvajseturnem varstvu.

S pomočjo strokovnih delavcev so mladostniki postavili vprašanja nekaterim svojim sovrstnikom, starim od 18 do 26 let, ki bivajo v CIRIUS-u Vipava. Spraševali so (smo) jih, kako preživljajo svoj prosti čas, kaj bi radi počeli ...

Ugotovili smo, da je njihov krog znancev, prijateljev, sogovornikov večinoma vedno isti. Ustanova jim je drugi dom, kar velja za vse, neglede na to, koliko časa preživijo pri nas. Tu se dobro počutijo, imajo svoje prijatelje, se zabavajo in učijo. Vprašalnik, izkušnje in pogovo-

ri s starši so pokazali, da so mladostniki v domačem okolju bolj pasivni in manj motivirani za delo kot pri nas. Vsi pa si želijo (želimo), da bi bili sprejeti tudi zunaj centra, v bližnji in širši družbi.

Družina je prva, ki skrbi za socialno vključenost otroka in mladostnika v okolje in družbo. S tem delom mora ustanova nadaljevati in ga še povečati v času odraščanja, v najstniških in mladostniških letih, ko pri učencih vse večji pomen dobivajo prijatelji, vrstniki, okolje. Pri mladostnikih, ki so nam zaupani v štiriindvajseturno varstvo, smo zaposleni še toliko bolj dolžni poskrbeti za njihovo samostojnost. Pri teh imamo dvojno vlogo – biti strokovni delavci in hkrati namestniki staršev, skrbeti za mladostnikov celostni razvoj, zadovoljitev njihovih potreb in interesov, ne samo v času vzgojno-izobraževalnega dela, ampak tudi v njihovem prostem času.

PROBLEM ZAPOSLOITVE MLADIH S POSEBNIMI POTEBAI

V času, v katerem živimo, so velik problem zaposlovanje mladih, motivacija za delo in aktivno preživljanje prostega časa. Delovnih mest ni

Vprašalnik, izkušnje in pogovori s starši so pokazali, da so mladostniki v domačem okolju bolj pasivni in manj motivirani za delo kot pri nas.



Fant in dekle z barvami za blago odtiskujeta različne motive na zašite torbice.



Samostojna izdelava voščilnic

veliko niti za izobražene mlade ljudi. Veliko mladih, tudi s posebnimi potrebami, se poslužuje pretirane uporabe računalnikov, telefonov, socialnih omrežij, opuščajo kontakte, druženje z vrstniki in vse preveč časa preživijo doma na kavču. Zato bi radi našim mladostnikom ponudili dobro obliko aktivnosti, ki bi jih motivirala in bogatela. V občini Vipava, kjer se CIRIUS nahaja, nas krajani poznajo in sprejemajo. Veliko odraslih brezposelnih ljudi, bivših sodelavcev, ki so že v pokoju, dijakov in študentov bližnjih šol je pri nas prostovoljcev, kar je v obojestransko korist in zadovoljstvo. Želeli bi si še bolj aktivno pojavljati se v družbi, ne samo ponuditi možnost druženja zunanjim sodelavcem v našem centru, pač pa pojavljati se tudi zunaj centra v domači občini Vipava, v Ajdovščini ter tudi v ostalih bližnjih krajih.

CILJI IN EVALVACIJA NAŠEGA DELA

Aktivnosti, povezane z našim delom, smo si sproti beležili v portfolio. Zapisali smo priprave na delo, sodelujejoče mladostnike in strokovne delavce, zastavljene cilje, fotografije vseh dejavnosti v Centru in udeležbe na stojnicah, razstavah, javnih dogodkih ter evalvacijo.

Rezultat našega dela je bil zelo pozitiven, zato smo sklenili, da naše aktivnosti pojavljanja v družbi na tak način ohranimo.

Seveda tudi z drugačnimi oblikami dela na terenu uspešno uresničujemo zastavljene cilje glede socialne vključenosti in motivacije mladostnikov s posebnimi potrebami za delo. Cilji, ki smo si jih zastavili:

- Povečati samostojnost mladostnika.
- Motivirati mladostnike za delo.
- Razviti pri mladostniku odgovornosti do izdelkov, dela.
- Spodbuditi pri mladostniku razmišljanje o možnosti zaposlitve in želji po zaposlitvi.
- Povečati zaupanje vase, samozavest, vzbuditi občutek koristnosti.
- Povečati zadovoljstvo in dobro počutje pri mladostniku.
- Povečati pri mladostniku socialne stike.
- Izboljšati spretnosti v komunikaciji z nepoznanimi ljudmi in v nepoznani situaciji.
- Uriti dialog z različnimi mimosodočimi, različne starosti, spola, različne izobrazbe ...
- Uporabiti vljudnostne izraze in prilagoditi se situaciji.
- Ozavestiti okolico, ljudi o drugačnosti,

posebnih potrebah, motnji v duševnem razvoju, gibalni oviranosti ...

- Ozavestiti okolico, ljudi o sposobnosti mladih s posebnimi potrebami in razbiti strah pred drugačnostjo.
- Promovirati naš Center.
- Motivirati mladostnike za ustvarjalno preživljanje prostega časa in samozaposlitev v prostem času.
- Dobro pripraviti mladostnike na morebitno delo v Varstveno-delovnih centrih (VDC) v prihodnjih letih, ko zaključijo vzgojno-izobraževalni program v naši ustanovi.

Skupaj z mladostniki med 18. in 26. letom, vključenimi v 4., 5. in 6. stopnjo Posebnega programa vzgoje in izobraževanja – program za otroke s posebnimi potrebami Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, smo preko »potovanja« po raznih lokacijah te cilje tudi uspešno realizirali.

Z odliko pojavljanja v javnosti (s promocijsko stojnico) želimo nadaljevati, ne samo v tem veselem decembru, ampak, v povezavi s TIC-em v Vipavi in Ajdovščini, tudi z občasno prisotnostjo na pomembnih dogodkih na določenih lokacijah v bližnji okolici.



Izdelava lesenih obeskov za ključke



Stojnica z izdelki CIRIUS-a Vipava